

Oikeusministeriölle

Lausuntomme koskien yhdenvertaisuustoimikunnan välimietintöä OM 12/42/2006

Omaishoitajat ja Läheiset Liitto - ry on omaishoitajien valtakunnallinen vaikuttamis- ja asiantuntijajärjestö (Suomessa n. 280 000 omaishoitajaa). Liitollamme on 66 paikallisyhdistystä, joiden maantieteellinen peittoavuus kattaa koko Suomen.

Väestön ikääntymisestä johtuva hoidon ja hoivan tarpeen kasvu kohdentuu herkästi omaisiin. On myös huomioitava, että omaishoitotilanteet ovat hyvin moninaisia käsittäen esimerkiksi työikäisiä mielenterveyskuntoutuvien omaishoitajia, erityislasten ja nuorten vanhempia jne.

OMAISHOITAJIEN TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN TOTEUTUMISESSA ON EDELLEENKIN SUURIA PUUTTEITA

Vuoden 2006 alusta tuli voimaan laki omaishoidon tuesta (937/2005). Omaishoidon tuki on lakisääteinen sosiaalipalvelu, jonka järjestämisestä kunnan tulee huolehtia määrärahojensa puitteissa. Lain tarkoituksena on edistää hoidettavan edun mukaisen omaishoidon toteuttamista turvaamalla riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä hoidon jatkuvuus. Laissa annettiin varsin väljät mahdollisuudet kunnille järjestää omaishoitajien tukeminen, koska uusia subjektiivisia oikeuksia ei haluttu.

Kuntien palveluntuotantorakenne on yksi tärkeä strateginen päätös. Mitkä palvelut kunta tuottaa itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa, mitkä kunta ostaa järjestöiltä/säätiöiltä tai yksityisiltä sekä, mitkä palvelut saadaan seurakunnilta ja vapaaehtoistyön avulla. Usein kuntien vanhus- ja vammaispoliittisissa ohjelmissa on mm. kotihoito yhtenä painopisteenä. Puhutaan paljon avohoidon kehittämisestä ja mm. omaishoito mainitaan yhtenä mahdollisuutena. Tätä tarkempia suunnitelmia omaishoittoon ei kuitenkaan yleensä tehdä. Omaishoitoa tuetaan määrärahan suuruuden mukaan eikä niin, että tarkasteltaisiin ensin, mitkä ovat omaishoidon tarpeet ja kuinka suuri osa hoidon tarpeessa olevista hoidetaan omaishoidon tuella. Strategiassa olevaa omaishoidon tukemista ei ole siis sidottu taloussuunnitteluun. Eriarvoisuutta syntyy helposti omaishoidon tuen myöntämiskäytännöissä, koska arviointimenetelmät kunnissa ovat kirjavia ja omaishoittoon vähemmän sopivia

Tällä hetkellä omaishoidon tuen piirissä on vajaat 10 % niistä henkilöistä, jotka pääasiallisesti vastaavat kodeissa hoitoa tarvitsevien perheenjäsentensä päivittäisestä selviytymisestä.

Omaishoidon asema on lainsäädännöllisesti varsin epävakaa. Omaishoidon kustannukset kunnille ovat vajaa puolet muihin vammaisten, vanhusten ja pitkäaikaissairaiden hoitomuotoihin verrattuna. Omaishoidon tukea koskevan lain voimaan tulo 2006 on antanut kunnille mahdollisuuden irtisanoa entiset sopimukset ja solmia uudet huonommin ehdoin tai jättää omaishoitajat kokonaan vaille tukea. Kaikissa tapauksissa päätökset tehdään yleensä omaishoitajia kuulematta. Lain mukaan omaishoitaja kuitenkin on tasavertainen sopijaosapuoli kunnan kanssa.

Omaishoitajat ja Läheiset-Liitto ry:n toimistoihin ja lääninhallituksiin tulevien ohjaus- ja neuvontapuheluiden perusteella omaishoitajia kohdellaan edelleen eriarvoisesti ja pääsy omaishoidon tuen piiriin vaihtelee kunnittain suuresti. Omaishoitajat ja Läheiset-liiton tietoon on tullut noin sata kuntaa, joissa uuden lain voimaantulon jälkeen yksittäisten omaishoitajien asema on heikentynyt tai hoitaja ei ole päässyt ollenkaan tuen piiriin. Erityisen vakavana pidämme omaishoitajien keskinäistä eriarvoisuutta. Erot omaishoidon tuen toteuttamisessa vaihtelevat suuresti paitsi kuntakohtaisesti, myös siinä ketä hoidetaan tai kuka hoitaa. Suuria eroja on myös palvelujen saatavuudessa hoitamisen tueksi.

Omaishoitajat ja Läheiset-liiton vuonna 2006 valtiontilintarkastajille tekemän selvityksen mukaan esim. vammaista tai pitkäaikaissairasta lasta hoitavat vanhemmat jäävät usein omaishoidon tuen ulkopuolelle, samoin dementoitunutta puolisoaan hoitavat. Tilanteissa, joissa omaishoitaja itse on iäkäs, noin 1/3 kunnista vaatii hoitajasta lääkärintodistuksen ennen kuin tukea omaishoitoon myönnetään.

UUDISTUKSIA LAINSÄÄDÄNTÖÖN

Omaishoitajat ja Läheiset-liitto pitää tärkeänä, että sosiaalipalvelujen kohdentaminen tapahtuu yhdenvertaisesti koko maassa ja koskien kaikkia väestöryhmiä riippumatta iästä, sairaudesta tai vammasta.

Mielestämme yhdenvertaisuuslainsäädäntöä tulisi näiltä osin parantaa. Tasa-arvolainsäädännön teksteissä tulisi entistä selkeämmin korostaa tasa-arvoa ihmisten välillä riippumatta iästä, sairaudesta tai vammasta. Helposti tasa-arvo mielletään vain sukupuolikysymykseksi.

MIETINNÖN EHDOTUKSISTA

Omaishoitajat ja Läheiset-Liitto ry yhtyy toimikunnan ehdotuksiin 1-9 korostaen kansalaisjärjestöjen merkitystä. Mielestämme kohdan 8 kansalaisjärjestöjaosto voitaisiin toteuttaa myös niin, että itse toimikunnan kokoonpanoa täydennettäisiin kansalaisjärjestöjen edustuksella ja lisäksi kuultaisiin kansalaisjärjestöjen edustajia.

Helsingissä 14.3.2008

Virpa Puisto
puheenjohtaja

Merja Salanko-Vuorela
toiminnanjohtaja